

ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ
ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล
ที่ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
Perception of nursing students on their nursing skills and their
professional attitudes after their first clinical practice,
Boromrajonani College of Nursing, Phayao

สมศรี ทาทาน, อัมพร ยานะ
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะปฏิบัติการพยาบาล ทัศนคติต่อวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติ หลักการและเทคนิคการพยาบาล และความเกี่ยวข้องกันระหว่างปัจจัย ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติฯ กับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก โดยสำรวจข้อมูลจากนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 จำนวน 156 คน เครื่องมือ ที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 35 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 สถิติที่ใช้คือความถี่ ร้อยละ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (the Pearson's Product moment correlation) และไคสแควร์ (Chi-square tests) ผลการวิจัยพบว่า ทักษะปฏิบัติการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = .785$) และพบว่าปัจจัยทุกด้านมีความเกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ (P-value

= 0.000) โดยพบว่านักศึกษาที่รับรู้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนฯ อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ อาจารย์พี่เลี้ยง และความพร้อมของตนเองในการฝึกภาคปฏิบัติ ผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก

ส่วนผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติฯ นักศึกษาที่มีผลการเรียนระดับมาก (เกรด 4) รับรู้ว่ามีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 21.7 ส่วนทัศนคติต่อวิชาชีพ พบว่า นักศึกษาที่รับรู้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี มีผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพระดับมาก ร้อยละ 79.2 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อวิชาชีพ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความเชี่ยวชาญด้านทักษะการปฏิบัติการพยาบาล จะช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพได้

คำสำคัญ : ทักษะปฏิบัติการพยาบาล, ทัศนคติต่อวิชาชีพ

Abstract

The objective of this research was to examine the perception of nursing students on factors affecting their nursing skills and their professional attitudes following the first nursing practice on wards. The sample consists were 156 second year nursing student . The research instrument was rating scale assessing nursing skill and professional attitude, which established internal consistency of 0.973. The data base was analyzed frequency, Pearson's Product moment correlation, and Chi-square. It was found that nursing skills was positively correlated with professional attitude at statistic level of $p < .01$ ($r = .785$) and most factor affect nursing skills and professional attitudes (p -value = 0.000). It was found that classroom teaching, clinical teaching, Nursing technique Developmental Project and clinical instructors, clinical nurses, and self-preparation affect nursing skills. And found that classroom teaching affect professional attitude 79.2 percent. The nursing student who have high grade (4 grade) of the principles and nursing techniques subject, perception that nursing achievement affect nursing skills and professional attitudes.

Key words : Nursing Skill, Professional Attitude, nursing student

บทนำ

วิชาชีพการพยาบาล เป็นวิชาชีพที่มุ่งเน้นการปฏิบัติ เป็นสำคัญ โดยการให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่บุคคล ครอบครัว หรือสังคมในส่วนรวม ในการให้บริการสุขภาพ

อนามัยนี้ พยาบาลจะต้องปฏิบัติทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลจึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการพยาบาลเป็นอย่างดีและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในการให้บริการพยาบาล แก่ผู้มารับบริการ แต่ละรายได้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ การปฏิบัติการพยาบาลเป็นการกระทำกิจกรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัย แก่ผู้รับบริการในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม ทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วย ทั้งนี้การปฏิบัติจะอยู่บนพื้นฐานของการที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล และหาแนวทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดคุณภาพในการปฏิบัติการพยาบาล อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพยาบาล การที่จะเกิดผลสำเร็จสูงสุดได้นั้น ย่อมมิใช่จากการทำงานแบบแก้ไขปัญหาไปวันต่อวันเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัย เครื่องมือมาช่วย ในการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์หาแนวทางในการทำงานอย่างต่อเนื่อง และประสานกัน ของการกระทำต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (สมัยพร อาซาลและปณณธร ชัชวรัตน์, 2547)

การพยาบาล คือ การดูแลช่วยเหลือ ให้ผู้ใช้บริการ ได้รับความสะดวก จากสภาพซึ่งไม่สามารถจะช่วยเหลือตัวเองได้และให้กำลังใจในการต่อสู้กับสภาพลำบากที่ต้องเผชิญ ตลอดจนดูแลบุคคลที่ไม่สามารถป้องกันตนเองจากโรคต่างๆ ทั้งที่เกิดจากเชื้อโรค และเกิดจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม งานเหล่านี้พยาบาลทุกคน ได้ปฏิบัติอยู่ทุกวันอย่างภาคภูมิใจ ก่อนที่จะได้เป็นพยาบาลที่มีความสามารถในทุกๆ ด้านจะเริ่มต้นด้วยนักศึกษาพยาบาลที่ต้องเรียนรู้ทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ซึ่งเป็นการฝึกหัดปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริง มีผู้ใช้บริการ คือ ผู้ป่วยจริง โดยขณะนั้น นักศึกษาพยาบาลฟังจะผ่านพ้นการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มาเพียง 1 - 2 ปี เท่านั้น ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน เพื่อการสร้างเสริม ทั้งทักษะ

การปฏิบัติการพยาบาลเป็นครั้งแรก และทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้รับผิดชอบในวิชาการพยาบาลพื้นฐาน (วิราพรธน์ วิโรจน์รัตน์ และพัสมณท์ คุ่มทวีพร, 2547)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา ในปัจจุบันได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2551 ซึ่งในหมวดกลุ่มวิชาชีพวิชาหลักการและเทคนิคการพยาบาล (พย.1203) เป็นวิชาพื้นฐานวิชาแรกที่น่าไปสู่การให้การพยาบาลแก่บุคคลในการประกอบวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งการจัดการเรียนการสอน มีทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง (สาธิต - สาธิตย้อนกลับ) และภาคปฏิบัติควบคู่กันไป โดยกำหนดให้มีการเรียนการสอนแก่นักศึกษาในระดับชั้นปีที่ 2 ซึ่งคณาจารย์ของวิทยาลัยได้ออกแบบการจัดการเรียนการสอน และให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายวิธี รวมทั้งยังมีโครงการเสริมสร้างทักษะวิชาหลักการและเทคนิคการพยาบาล (โครงการที่สอนน้อง) ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษามีการเรียนรู้หรือรับรู้ (perception) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้หรือรับรู้ ดังกล่าว เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการรวบรวมแปลความ และเปลี่ยนรูปข้อมูล ที่ได้จากการรับความรู้สึกและความจำ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 แล้วมีการแปลความข้อมูลที่ได้รับ ร่วมกับอาศัยการเรียนรู้เดิม และประสบการณ์ในอดีต จึงทำให้ทราบสาเหตุการณ์ หรือสถานการณ์นั้นเป็นอย่างไร ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรม หรือการตอบสนองของบุคคลนั้นๆ (ขวัญเรือน แพร่งสกุล, 2544) การจัดการเรียนการสอนวิชาหลักการและเทคนิคการพยาบาลจะจึงเริ่มต้นด้วยการสอนภาคทฤษฎี ตามด้วยการสอนภาคทดลอง ด้วยการสาธิตและการสาธิตย้อนกลับในห้องปฏิบัติการพยาบาล แล้วจึงตามด้วย การสอนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้ป่วยและความเชื่อที่ว่าการศึกษาปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง ก่อนลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง จะช่วยให้นักศึกษามั่นใจมากขึ้น และปรับตัวในสถานการณ์จริงได้ดีขึ้น

กิจกรรมต่างๆ ก่อให้นักศึกษา เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง ได้ทดลองทำตามทำตามแบบที่อาจารย์สาธิตให้ดู มีอาจารย์คอยดูแลเอาใจใส่ แนะนำกระตุ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

จากประสบการณ์ฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 พบว่าคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษามีผลต่อการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยครั้งแรกและมีความหลากหลายมาก ทั้งพื้นฐาน เจตคติ ความรู้สึก และความสามารถในการฝึกปฏิบัติ ทำให้ผลการสอนหรือแม้แต่การรับรู้ของนักศึกษา ต่อการเรียนการสอนวิธีและเวลาเดียวกัน อาจแตกต่างกันจากวัตถุประสงค์ปลายทางที่อาจารย์ตั้งใจให้นักศึกษาได้รับ (วิราพรธน์ วิโรจน์รัตน์ และพัสมณท์ คุ่มทวีพร, 2547) และการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลที่ผ่านมา พบว่า อาจารย์พยาบาล อาจารย์พี่เลี้ยง และพยาบาลที่ประจำหอผู้ป่วยที่ขึ้นฝึกปฏิบัติ คาดหวังต่อความสามารถของนักศึกษาสูง โดยคาดหวังว่านักศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่สามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน มีการปรับตัวตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง เพราะมีวุฒิภาวะได้อย่างเหมาะสมและที่สำคัญ สามารถแบ่งเบาภาระของพยาบาลประจำตึกที่ฝึกปฏิบัติได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทำให้นักศึกษา ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ หรือได้รับการถ่ายทอดความรู้จากอาจารย์และพยาบาลบนตึกเท่าที่ควร อีกทั้งบางครั้งยังมีการจ้องจับผิดพฤติกรรมนักศึกษา (วิราพรธน์ วิโรจน์รัตน์ และพัสมณท์ คุ่มทวีพร, 2547)

จากผลการศึกษาของวิราพรธน์ วิโรจน์รัตน์ และพัสมณท์ คุ่มทวีพร, 2547 ซึ่งศึกษาพบข้อมูลว่าวันแรกของการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการตื่นเต้นต่อการขึ้นฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยดังนี้ “ตื่นเต้นมาก เพราะเราจะต้องทำกับผู้ป่วยที่เป็นคนจริงๆ ไม่ใช่หุ่น เหมือนตอนเรียน” และเนื่องจากข้อมูลจากการส่งต่อของรุ่นพี่ที่มักเกินจริงไปบ้าง และกลุ่มตัวอย่างยังไม่เคยมีประสบการณ์ตรง ในการดูแลผู้ป่วยบนหอผู้ป่วย

ทำให้เกิดจินตนาการถึงหออผู้ป่วย สภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย และผู้ป่วยในลักษณะอาการต่างๆ ซึ่งมักทำให้กลุ่มตัวอย่าง มีความกลัว ดังนี้ “พี่ๆ บอกว่าอาจารย์ที่ขึ้นฝึกด้วยดูมาก กลัวมากเลย อยากให้อาจารย์ที่สอนขึ้นด้วย ไม่อยากอยู่ บนวอร์ดกับอาจารย์แปลกหน้าแถมดูด้วย” “กลัวหมดเลย กลัวสารพัด กลัวถูกดู กลัวทำคนไข้เจ็บ กลัวคนไข้ไม่ให้ทำ” นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่าง เคยมีเฉพาประสพการณ์ ฝึกปฏิบัติในห้องสาธิตทางการพยาบาลนั้น ยังไม่เคย ฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยจริง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจ ในความสามารถของตนเอง กลัวการมีปฏิสัมพันธ์กับ ผู้ป่วย “เหนื่อยและท้อมาก ทำไมเรียนหนักจัง ให้ทำซ้ำไป ซ้ำมาทั้งวัน ไม่มีงานเสร็จ ไม่มีพัก เราคงจะเป็นพยาบาล ที่ดีไม่ได้” “ชั้นวอร์ดเหนื่อยสุดๆ หน้าที่เราคือ การให้อาหารทางสายยาง (feeding) อาบน้ำและทำเตียงให้ผู้ป่วย ทำความสะอาดปากและฟัน (mouth care) ให้ผู้ป่วย และเปลี่ยนถุงปัสสาวะ (urinary bag)” (วิราพรรณ วิโรจน์รัตน์ และพัสมนต์ คุ้มทวีพร, 2547)

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการฝึก ภาควิชาปฏิบัติในวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรกของ นักศึกษา มีความสำคัญต่อการก้าวสู่วิชาชีพการพยาบาล ประสบการณ์ที่ประทับใจในการฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก จะช่วยปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และสามารถสร้าง พยาบาลวิชาชีพที่พึงประสงค์และมีคุณภาพ ซึ่งใน กระบวนการจัดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพได้ หากมีองค์ประกอบด้านการศึกษา อาจารย์พยาบาล อาจารย์พี่เลี้ยง โปรแกรมการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนที่มีความ สอดคล้องกัน จากกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนวิชา หลักการและเทคนิคการพยาบาลต่างๆ ที่ทางคณะผู้วิจัย จัดให้แก่นักศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยที่มีผลต่อ ทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ ตามการ รับรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรกนั้น เป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนานักกิจกรรม

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของหมวดวิชาชีพ การพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาล และทัศนคติต่อวิชาชีพตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล ที่ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา

เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะปฏิบัติการ พยาบาล ทัศนคติต่อวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของการฝึก ภาควิชาปฏิบัติวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ ครั้งแรก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา

เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องกันระหว่างปัจจัยแต่ละด้าน ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาควิชาปฏิบัติหลักการและ เทคนิคการพยาบาล กับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและ ทัศนคติต่อวิชาชีพ ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้น ฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพะเยา

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทักษะ ปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการทักษะปฏิบัติ การพยาบาลแต่ละด้านกับผลการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติ หลักการและเทคนิคการพยาบาล และเพื่อศึกษาความ สัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาล แต่ละด้านกับทัศนคติต่อวิชาชีพ ตามการรับรู้ของนักศึกษา ที่ขึ้นฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา โดยผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็น นักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 2 จำนวน 156 คน ที่ได้ผ่านการเรียนการสอนภาคปฏิบัติวิชาหลักการและ เทคนิคการพยาบาล ซึ่งมีความสนใจในการให้ความร่วมมือ ในการศึกษาค้นคว้า เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามข้อมูล

ส่วนบุคคล และแบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาล และทัศนคติต่อวิชาชีพตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ แบบสอบถามทั้งฉบับมีความเชื่อมั่น 0.973

การวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาพยาบาลด้วยสถิติพื้นฐานร้อยละ

วิเคราะห์ปัจจัยรายด้านที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาล และทัศนคติต่อวิชาชีพ ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลด้วยสถิติพื้นฐานร้อยละ

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะปฏิบัติการพยาบาล ทัศนคติต่อวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติ วิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (the Pearson's Product moment correlation)

วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติการพยาบาล ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล และทัศนคติต่อวิชาชีพ ด้วยสถิติไคสแควร์ (Chi - square tests)

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 18 เป็นเพศหญิงมากที่สุด มีจำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 84.40 ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20 - 25 ปี จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 89.36 มีภูมิลำเนาในภาคเหนือมากที่สุด จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 57.45 นับถือศาสนาพุทธมากที่สุดจำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 61.70 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 95.70 มีประสบการณ์ฝึกปฏิบัติแผนกอายุรกรรม ที่หอผู้ป่วยอายุรกรรมชายมากที่สุด จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50 แผนกศัลยกรรม ที่หอผู้ป่วย

ศัลยกรรมหญิงมากที่สุด จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 46.80

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะปฏิบัติการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = .785$) และพบว่าปัจจัยทุกด้านมีความเกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ ($P\text{-value} = 0.000$) โดยพบว่านักศึกษาที่รับรู้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีมีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมากร้อยละ 90.6 การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติร้อยละ 91.8 โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนฯ และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติร้อยละ 92.9 อาจารย์ที่เลี้ยงร้อยละ 93.3 และความพร้อมของตนเองในการฝึกภาคปฏิบัติร้อยละ 95.2 ส่วนผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษาที่มีผลการเรียนระดับมาก (เกรด 4) รับรู้ว่ามีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 21.7 ส่วนทัศนคติต่อวิชาชีพ พบว่านักศึกษาที่รับรู้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีมีผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพระดับมากร้อยละ 79.2 การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติร้อยละ 85.2 โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนฯ ร้อยละ 80.4 อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติร้อยละ 80.0 อาจารย์ที่เลี้ยงร้อยละ 78.7 และความพร้อมของตนเองในการฝึกภาคปฏิบัติร้อยละ 80.6 ส่วนผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติ นักศึกษาที่มีผลการเรียนระดับมาก (เกรด 4) รับรู้ว่ามีผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพระดับมากร้อยละ 26.7

ปัจจัยรายด้านที่มีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาล และทัศนคติต่อวิชาชีพ ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลพบว่า ส่วนผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษาที่มีผลการเรียนระดับมาก (เกรด 4) รับรู้ว่ามีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 21.7 ส่วนทัศนคติต่อวิชาชีพ พบว่า นักศึกษาที่รับรู้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีมีผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพระดับมากร้อยละ 79.2 การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติร้อยละ 85.2 โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนฯ

ร้อยละ 80.4 อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติร้อยละ 80.0 อาจารย์ที่เลี้ยงร้อยละ 78.7 และความพร้อมของตนเองในการฝึกภาคปฏิบัติร้อยละ 80.6 ส่วนผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติฯ นักศึกษาที่มีผลการเรียนระดับมาก (เกรด 4) ระบุว่า มีผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพพระดับมาก ร้อยละ 26.7

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพรายด้าน ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ทักษะปฏิบัติการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = .785$) และพบว่าปัจจัยทุกด้านมีความเกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ ($P\text{-value} = 0.000$) โดยพบว่านักศึกษาที่รับรู้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีมีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมากร้อยละ 90.6 การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติร้อยละ 91.8 โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนฯ และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติร้อยละ 92.9 อาจารย์ที่เลี้ยงร้อยละ 93.3 และความพร้อมของตนเองในการฝึกภาคปฏิบัติร้อยละ 95.2

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของปัจจัยโดยรวมที่มีผลต่อทักษะการปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ปัจจัยโดยรวมมีผลต่อทักษะ การปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเมื่อพิจารณาโดยรวมจะเห็นได้ว่า ปัจจัยโดยรวมมีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติอยู่ในระดับมาก นั้นแสดงว่า การจัดการเรียนการสอนที่ต่ออาจารย์ผู้สอนต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และอาศัยความร่วมมือจากทั้งนักศึกษารุ่นพี่ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานอยู่ในหอผู้ป่วย และมีผลการศึกษาวิจัยหลายๆ เรื่องที่พบว่าอาจารย์พยาบาลผู้สอนภาคปฏิบัติมีบทบาทสำคัญในการสอนภาคปฏิบัติ

ที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจ และกล้าซักถามมากขึ้น เพราะสิ่งที่นักศึกษาไม่ต้องการมากที่สุด คือ ไม่อยากให้อาจารย์พยาบาลตำหนินักศึกษาต่อหน้าผู้ป่วยเมื่อปฏิบัติการพยาบาลไม่ถูกต้อง การสอนที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์ บ่งบอกถึงพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรที่มีต่อนักศึกษา กล่าวคือ การสอนที่มีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการที่มีพลัง และใช้ความพยายามสูงอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือนการสร้างสะพานเชื่อมโยงของอาจารย์ต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา นั่นคือ อาจารย์ต้องเข้าใจและสามารถทำนายความรู้สึกและความต้องการของนักศึกษาได้อย่างถูกต้อง และประเมินความต้องการนั้นอย่างต่อเนื่อง (Boyer, 1990 อ้างในวาสนา นัยพัฒน์, 2545) นอกจากนี้ ถ้าอาจารย์มีการแสดงออกที่ดี มีความห่วงใยนักศึกษาอย่างแท้จริง ไวต่อความรู้สึก มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยอมรับความเป็นบุคคลของนักศึกษา กล่าวคือ ให้เกียรติกับความรู้ความสามารถของนักศึกษาเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นของนักศึกษาอย่างมีเหตุผล ให้ความอิสระต่อนักศึกษาแต่ละคนในการปรับตัวกับวิชาชีพ จะทำให้อาจารย์และนักศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน นักศึกษาจะเกิดความรู้สึกสบายใจ เชื่อมกันเกิดความสามารถ และแรงจูงใจมากขึ้น ในการต่อสู้กับการศึกษาที่ยากขึ้น และส่งผลให้นักศึกษาเลือกที่จะประกอบวิชาชีพพยาบาล (Hudak and Morton, 1998)

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะปฏิบัติการพยาบาล ทัศนคติต่อวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล พบว่าทักษะปฏิบัติการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 ($r = .785$) แต่ทักษะการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปารวีร์ กุลรัตนวิโรจน์ และนิศาชล ท่าเสม็ด. (2547) ซึ่ง

ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสายนาท กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 จำนวน 103 คน ผลการวิจัย พบว่านักศึกษาพยาบาล ส่วนใหญ่มีคะแนนการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขอยู่ในระดับสูง ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางคลินิกด้านกายภาพ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางคลินิกด้านจิตใจ และสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับชั้นปี ทักษะติดต่อวิชาชีพการพยาบาล ปัจจัยคุณลักษณะครูพี่เลี้ยง มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาล ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาล ปัจจัยที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ คุณลักษณะครูพี่เลี้ยง ระดับชั้นปี ทักษะติดต่อวิชาชีพการพยาบาล และสภาพแวดล้อมทางคลินิก ด้านกายภาพ โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์การเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาลได้ร้อยละ 51.4 และสอดคล้องกับยุคธรร แจ่มฤทธิ์ (2544). ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ทักษะติดต่อวิชาชีพ รูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษา การดูแลนักศึกษาของอาจารย์ และบรรยากาศการเรียนรู้ออกกำลังกายของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า ชั้นปี ทักษะติดต่อวิชาชีพ รูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษา การดูแลนักศึกษาของอาจารย์ และบรรยากาศการเรียนรู้ออกกำลังกายของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยที่ร่วมกันพยากรณ์การออกกำลังกายของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ รูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษากลุ่มวิชาชีพ บรรยากาศการเรียนรู้ออกกำลังกายในชั้นเรียน บรรยากาศการเรียนรู้ออกกำลังกายบนถนน การดูแลนักศึกษาของอาจารย์

ด้านการมีความยึดมั่นผูกพันต่อวิชาชีพ รูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษากลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษากลุ่มวิชาการ การดูแลนักศึกษาของอาจารย์ด้านการมีสมรรถนะทางวิชาชีพ และทัศนคติต่อวิชาชีพด้านลักษณะวิชาชีพ

ความเกี่ยวข้องกันระหว่างปัจจัยแต่ละด้าน ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล กับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ โครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ อาจารย์พี่เลี้ยง ความพร้อมของตนเองในการฝึกภาคปฏิบัติ ผลการฝึกภาคปฏิบัติ มีความเกี่ยวข้องกันกับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติต่อวิชาชีพ (P-value = 0.000) โดยพบว่า ความพร้อมของตนเองในการฝึกภาคปฏิบัติมีผลต่อทักษะปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมากมากที่สุดร้อยละ 95.2 และการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมีผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพอยู่ในระดับมากที่สุดร้อยละ 85.2 ส่วนผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล แต่พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาคปฏิบัติอยู่ในระดับสูง (4.00) กลับมีการรับรู้ว่ามีเกี่ยวข้องกันกับทักษะปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติอยู่ในระดับมากน้อยที่สุด (ร้อยละ 21.7, 26.1) สอดคล้องกับผลการศึกษานิตยา ยงภูมิพุกธา (2543) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านนักศึกษาคุณลักษณะครูพี่เลี้ยง สภาพแวดล้อมทางคลินิก กับการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาล ส่วนรุจิรัตน์ มณีสรี (2544). การวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่สำเร็จการศึกษาในปีการ

ศึกษา 2543 พบว่า ตัวแปรที่สามารถจำแนกบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการคือ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเอง ประกอบด้วย ความเชื่อมั่นในตนเอง ความตั้งใจ ความอดทน และความเป็นผู้นำ 2) ปัจจัยเกี่ยวกับเจตคติต่อวิชาชีพพยาบาลประกอบด้วยค่านิยมของสังคมลักษณะวิชาชีพการปฏิบัติงาน และความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานและผู้ให้บริการ 3) ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเรียนและ 4) ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล

การจัดการเรียนการสอนที่ดี อาจารย์ผู้สอนต้องมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีเทคนิคในการสอนที่ทำให้ นักศึกษามีทักษะปฏิบัติการพยาบาลที่ดี มีผลการเรียนดี และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพควบคู่ไปด้วย สำหรับการวัด และประเมินผลการศึกษาคควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและ

ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม เช่น นักศึกษาประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ครูประเมินนักศึกษา อาจารย์ที่เลี้ยง ประเมินครูและนักศึกษา ดังนั้นวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา ควรมีการพิจารณาปรับปรุงการจัดการเรียน การสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมสร้างให้นักศึกษามีการเตรียมความพร้อมของตนเองเพื่อขึ้นฝึก ภาคปฏิบัติ เช่น การจัดหาสื่อวีดีโอทักษะการพยาบาล การเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทางอินเทอร์เน็ตได้สะดวกและมีประสิทธิภาพ การจัดสรรเวลาให้ห้องปฏิบัติการพยาบาลที่เอื้อต่อการศึกษาทบทวนทักษะปฏิบัติด้วยตนเอง รวมทั้ง การปลูกฝังให้นักศึกษารุ่นพี่มีทัศนคติที่ดีในการเป็นพี่เลี้ยง ในโครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การสอนน้อง เป็นวัฒนธรรมของวิทยาลัย เพื่อสร้างเสริมให้นักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปีมีความผูกพันกัน มีความรักในวิชาชีพ และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

ขวัญเรือน แพร่งสกุล. (2544). *สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดภาวะเครียดในผู้ป่วยตามการรับรู้ของผู้ป่วย และพยาบาลในหน่วยวิกฤตศัลยกรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต การพยาบาลอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิตยา ยงภูมิพุทธา. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านนักศึกษาคุณลักษณะครูที่เลี้ยง สภาพแวดล้อมทางคลินิกกับการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข*. : สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2552

จาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/6851>

ปารวีร์ กุลรัตน์โรจน์ และนิตชาล ท่าเสม็ด. (2547). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนภาคปฏิบัติอย่างมีความสุขของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท*. รายงานวิจัย สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552 จาก http://www.bcnchainat.ac.th/phpcode/research__view.php?10057

เอกสารอ้างอิง

- ยุคลธร แจ่มฤทธิ. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ทักษะคิดต่อวิชาชีพ รูปแบบการใช้ชีวิต ของนักศึกษาการดูแลนักศึกษาของอาจารย์ และบรรยากาศการเรียนรู้ กับการใฝ่รู้ของ นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต การพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552 จาก http://www.tkc.go.th/thesis/abstract.asp?item__id=7893
- รุจิรัตน์ มณีศรี. (2544). การวิเคราะห์ที่ตัวแปรจำแนกบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และต่ำวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2552 จาก [http://www.tkc.go.th/thesis/abstract.asp?item__id=7894\(28/08/52\)](http://www.tkc.go.th/thesis/abstract.asp?item__id=7894(28/08/52))
- วาสนา นัยพัฒน์. (2545). ความเอื้ออาทรของอาจารย์พยาบาล เสี่ยงสะท้อนจากนักเรียนพยาบาล. *วารสารการศึกษาพยาบาล*, 13(2), 19 - 25.
- วิราพรธณ วิโรจน์รัตน์และพัฒมณท์ คุ่มทวีพร. (2547). การรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลต่อการฝึกภาคปฏิบัติ บนหอผู้ป่วยในวิชาการพยาบาลพื้นฐาน. *วารสารพยาบาล*, 53(4)
- สมัยพร อาซาล และ ปณิตธร ชัชวรัตน์. (2547). ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ หมวดวิชาชีพการพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา. รายงานวิจัย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา.
- อัมพิกา ผูกพัน. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือระหว่าง อาจารย์และนักศึกษา และการรับรู้บทบาทแบบองค์รวมของพยาบาล กับความยึดมั่นผูกพันต่อการปฏิบัติกรพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต การพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552 จาก [http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/7677\(10/02/2009\)](http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/7677(10/02/2009))
- Hudak' M., Gallo, Morton, P.G. (1998). *Critical care nursing*. (7th ed.). Philadelphia : Lippincott.